

ւունք ունի իրեն հաճելի եղածը ընելու, կ'օգտէ որ ուրիշներուն չվնասէ: Գալով ոգւոյն աճապարանքին, ըսաւ ան, մտային կատաղութիւնը, ուր որ ալ տիրէ մարդուն վրայ, կը տիրէ այս կամ այն վայրին մէջ: Որով՝ տեղափոխութիւնը կամ նոյն վայրին մէջ մնալը ատոր հետ առնչութիւն մը չունի, քանի որ կարելի է միտքը պահել հանդարտ եւ անյոյզ, երբ մարմինը շարժման մէջ է, ինչպէս նաեւ երբ կը հանգստանայ: Ո՛չ, ես աւելի կը հաւատամ որ, ճամբորդութիւնը կը նպաստէ մտային հանդարտութեան, ինչպէս որ շարժումը՝ հանգըստին: Իրերու փոփոխութիւնը կը հանդարտեցնէ սիրտը, ինչպէս որ շարժումէ դոյացած տաքութիւնը կը մեղմացնէ ցաւը: Սակայն, բոլոր այս հարցերուն մէջ գլխաւորաբար նկատի պէտք է առնել մարդկային տարբերող կազմերն ու նկարագիրը: Վաղահաս եւ չակնկալուած մահը, աւելցուց ան, բան մ'է, որմէ ամէնքս ալ պէտք է վախնանք: Մենք կարող չենք չճամբորդելով, կամ ծովով երկար ուղեւորութիւն չընելով, մահուրնէ ճողոպրել: Պարզ է, որ մենք պէտք է մեռնինք մէկ կամ միւս երկրին մէջ: Կամ աւելի քրիստոնէական մը նման խօսելով՝ մենք պէտք չէ որ նկատի առնենք թէ ի՞նչպէս կամ ո՞ւր պիտի մեռնինք, կամ մտային ի՞նչ դրութեան մէջ մահը մեզ պիտի գտնայ: Ասիկա մեզմէ կախուած է: Եւ եթէ մենք միայն խնամք տանինք աւելի լաւ մարդ ըլլալու, վատ պատահարները եւ նոյն իսկ անակնկալ մահը մեր վրայ շատ չպիտի ազդէ կամ մեզ սարսափեցնէ: Մարդկային կեանքը ճամբարտակի սեղան մըն է, որ իր սեւ ու ձերմակ խոտնուրդը կը պահէ, հող չէ թէ շարժման մէջ ըլլայ թէ անշարժ:

«Ասոնք էին իր թափառմանց սիրոյն համար գործածած պատճառաբանութիւնները: Եւ պէտք է ընդունիլ, որ անոնք պատճառաբանութիւններն են մէկու մը, որ բռնադատուած է ասոնք ունենալ իր շատ զօրաւոր երեւակայութեամբ: Այսուհանդերձ ես կը խոստովանեմ, որ ասոնք մասամբ իմ վրաս ազդեցին: Կամ ճշմարտութիւնը ըսելու համար, ես ա-

սինքնուած էի իր շքեղօրէն եւ իշխանապէս ապրելու կերպէն, որ կը ստիպէր երեւակայութիւնս քրքրել՝ զինքը կապկելու եռանդով, մինչ պէտք էր որ իր այդ տեսութիւնը դատապարտէի: Սակայն, ինչպէս ճեմող երազ մը զիս սխալ առաջնորդեց, այնպէս ալ գիշերային երեւոյթ մը զիս ուղիղ ճամբու բերաւ: Գիշեր մը պատահեցաւ, որ իմ բարեկամիս՝ Եփրեմի հետ ուշ առնն նստելէ վերջ (որովհետեւ մենք նոյն տան մէջ կը բնակէինք) իմ յարկարածինս քաջուեցայ՝ ինքզինքս պառկելու քիչ հակամէտ դանելով, ոչ ալ կարդալու տրամադիր: Վեր վար քալեցի ժամանակ մը, առանց խորհելու ունէ բանի վրայ, եթէ ատիկա ընել կարելի է, երբ յանկարծ ինքզինքս յոգնած գրտայ: Աչքերս բաց պահելու հազիւ կարող՝ հանուեցայ եւ անկողին մտայ կարելի եղած արագութեամբ: Հազիւ թէ աչքերս փակած էի, երբ իմ սենեակիս մէջ տեսնալ կարծեցի «ործակատարս»՝ Ճանսըն, որուն հետ իմ գործերուս մասին կը խօսակցէի ըստ կարեաց: Այնպէս ենթադրեցի թէ՛ ան իր պատասխաններուն մէջ ժուժկալ էր եւ անհանդարտ՝ խօսակցութիւնը շարունակելու համար: Ասոր վրայ զինքը ստիպեցի եռանդով, որ իր դժգոհածը արտայայտէ: Զինքը ապահովցուցի թէ իր խորհուրդներու մասին մեծ համարում ունէի, եւ ինչ որ ալ ըսէ չար պիտի չմեկնէի: Ատոր վրայ խորհեցայ թէ աւելի հաճելի երեւոյթ մը ստացաւ եւ, վերջապէս, ինձի ըսաւ. «Պարո՛ն, ես միշտ ծայրայեղօրէն կը մտաւանջըւիմ, երբ ձեզմէ կը տարբերիմ իմ խորհելակերպովս եւ երբ ձեր անձին համար ունեցած իմ սէրս զիս կը ստիպէ ընդիմանալ ձեր հակումներուն: Այսուհանդերձ թոյլ տուր ինձ ըսելու, որ դուք ասկէ առաջ առաջնորդուած էք քիչ շատ հապճեպ կատարուած նկատումներով եւ կարծիքներով, որոնք ձեզ նման անձէ մը լաւ չեն մարտուած: Զէ՞ք յիշեր, Պարոն, զգացումները, որ ունէիք, եւ որոշումները, որ տուիք ձեր Նեղոսն ի վայր կատարած ճամբորդութեան ժամանակ: Կրնաք երեւակայել, Տէր, թէ նախախնամութիւնը միշտ ձեզ պիտի